

логів, а й істориків, мовознавців, архітекторів та інших творчих професій. У вагончику майже завжди горіло світло: хтось працював або точилася наукова дискусія.

Книжечка К. М. Гупала «Подол в Древнем Киеве» (1982) стала справжнім ковтком свіжого повітря для багатьох шанувальників київської старовини.

Після переходу до новоствореного Музею історії Києва новопризначений заступник директора з наукової роботи К. М. Гупало очолив та організував роботу з упорядкування чисельних колекцій із розкопок Києва. Після 1985 р. завідував відділом у Корсунь-Шевченківському краєзнавчому музеї. Жив та викладав у м. Рига (Латвія), був одним з очільників української діаспори Латвії. В останні роки життя повернувся до м. Києва.

Світлі спогади про цю непересічну, порядну, яскраву та інтелігентну людину назавжди залишаться в пам'яті багатьох шанувальників української історії та археології.

Г. А. Козубовський

ПАМ'ЯТІ ЯКОВА ПЕТРОВИЧА ГЕРШКОВИЧА (1953—2022)

Війна, що триває, збирає свої криваві жертви на фронтах та окупованих землях, у розбомблених містах і селах, але й за межами нашої держави буває непросто. У перші місяці війни, коли бомбардування зазнали важливі об'єкти Дніпровського району м. Києва, а з півночі насувалася рашистська група армій «Центр» із наміром захопити Лівобережжя столиці, родина Якова Петровича виїхала на Захід. Усе склалося з тимчасовим працевлаштуванням за фахом у Берліні, але емоційний стрес, помножений на серпневу спеку, став фатальним для провідного українського археолога, голови Співки археологів України. Лікарі виявилися безсилими, й 8 вересня вчений відійшов у засвіти.

Яків Петрович – корінний киянин, народився 21 серпня 1953 року. Інтерес до старожитностей виявився в гуртку археології київського Палацу піонерів та був підтриманий старшокласником Л. Залізником. Тоді, в 60-ті роки, цей осередок очолював молодий науковець В. Гладилін, який допомагав гуртківцям потрапити в наукові експедиції Інституту археології АН УРСР. Із 1971 р. юнак сезонно працював у них лаборантом. Його долю як науковця визначили експедиції на Кам'яну Могилу та кургани Донецької обл. під проводом В. Даниленка (1971, 1973, 1975–1976 роки). Валентин Миколайович став його учителем в археології. Однак учня захоплювали не ре-

буси петрогліфів, а могили бронзової доби. Уже студентом Яків примножив досвід польової роботи на пам'ятках Узбекистану. Волею долі історичну освіту здобув у Ташкентському університеті, який із відзнакою закінчив 1977 року. Відтак випускник поновив роботу в Інституті археології АН УРСР на посаді старшого лаборанта.

Досконалу методику розкопок давніх могил Я. Гершкович засвоїв у Сіверсько-Донецькій експедиції С. Братченка (1977–1978 рр.), а розвинув у Червонознам'янській експедиції Г. Євдокимова (1979–1988) на Херсонщині. В останній Я. Гершкович здійснив розкопки Новокиївського поселення сабатинівської культури (1981). Ця пам'ятка стала базовою для дослідника, оскільки визначила тему майбутньої кандидатської дисертації та увиразнила його схильність саме до поселенської археології.

У науково-виробничому кооперативі «Археолог», створеному при Інституті археології на чолі з В. Бідзілею (1989–1993), Яків проявив себе вже як організатор новобудовних експедицій, дослідник багатошарових поселень і курганів у середній течії Сіверського Дінця. Повернення в стіни ІА НАН України 1993 року збіглося для Я. Гершковича з успішним захистом кандидатської дисертації «Сабатинівська культура Нижнього Подніпров'я та Північно-Західного Надазов'я». Точніше, захист дисер-

тації став умовою повернення «блудного сина». Надалі вчений плідно працював у відділі археології енеоліту – бронзової доби.

Із здобуттям Україною незалежності відкрилися можливості для сталої участі українських науковців у міжнародних проєктах, майже недоступних за радянських часів. Вікном до Європи та світу стала участь співробітників інституту в Українсько-німецькій експедиції з дослідження Суботівського городища на Черкащині (1994 – 1995 рр., керівник – В. Ключко). Із часом Я. Гершкович пролонгував цю співпрацю. Її результатом стала підсумкова монографія «Суботовское городище», захищена 2017 року як докторська дисертація.

Загалом, науковий доробок дослідника становить понад 130 праць. З-поміж них монографія «Studien zur spätbronzezeitlichen Sabatinovka-Kultur am unteren Dnepr und an der Westkuste des Azov'schen Meers». Im: *Archaeologie in Eurasien*, Leidorf, 1999, Band 7. Наголосимо, що це перша та поки що єдина в українській науці монографія про сабатинівську культуру. Серед широко відомих науковому загалові статей назвемо: «Про кам'яні поховальні споруди зрубної культури Північно-Східного Приазов'я» (*Археологія*, 1982, вип. 41); «Культурно-хронологические группы погребений эпохи средней – поздней бронзы кургана у с. Пришиб» (*Материалы по хронологии археологических памятников Украины*, Київ, 1982); «Фигурные пряжки культуры многоваликовой керамики» (*Советская археология*, 1986, № 2); «Этнокультурные связи в эпоху поздней бронзы в свете хронологического соотношения памятников» (*Археологический альманах*, Донецьк, 1998, № 7).

Окреме місце в широкому колі зацікавлень Я. Гершковича посідав музично-поетичний сюжет «Спадщина Коркута в половецькому середовищі Північного Причорномор'я» (*Археологія*, 2011, № 1). Умільці з Казахстану виготовили кобиз за матеріалами розкопок поховання кипчацького пісняра, майстерно розчищеного та зафіксованого дослідником.

Щільна завантаженість поточною роботою не заважала Я. Гершковичу готувати кадри найвищої наукової кваліфікації. Під його керівництвом успішно захистили кандидатські дисертації А. Корохіна, Д. Куштан та Д. Пефтиць. Зазначимо й багаторічну редакційну активність науковця як члена редколегії серійних наукових

видань «Матеріали та дослідження з археології Східної України» (Луганськ, СНУ ім. Даля), «Археологический альманах» (Донецьк – Сімферополь) та англomовної версії журналу «Археологія» (*Ukrainian Archaeology*).

Яків Гершкович створив унікальний «Кодекс етики професійного археолога», затверджений ученою радою ІА НАН України. Послідовно та безкомпромісно він боровся з проявами псевдонауки в археології (див.: «Псевдоархеологія на пострадянських просторах: неувідомлена небезпека». В: *Археологія*, 2011, № 2). Науковець активно співпрацював із Всеукраїнською громадською організацією «Спілка археологів України» з дня її заснування, а 2018 року очолив її. На міжнародній арені Я. Гершкович проявив себе як учасник низки наукових симпозиумів, стипендіат програми наукових обмінів ім. В. Фулбрайта (США) та Німецької служби наукових обмінів (DAAD).

Останнім науковим проєктом, у якому вчений виступав автором ідеї, одним із головних редакторів та співавтором розділу, стало ювілейне видання «Археологія України за роки незалежності» (Київ: ІА НАН України, 2022). Йому не вистачило трьох місяців, щоб побачити результат своєї праці. Невтомний трудар науки, Яків Петрович лишив глибоку борозну на ниві української археології. Сумно й гірко без Якова Петровича, не віриться, що його немає. Світла пам'ять про Я. П. Гершковича залишиться серед його учнів, колег та друзів.

К. П. Бунятян, В. В. Отроценко